

Sygn. akt III Ko 159/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 października 2015 r.

Sąd Okręgowy w Białymstoku III Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: SSO Mariusz Kurowski

Sędziowie SO Wiesław Żywolewski

SO Szczęsny Szymański

Protokolant Justyna Szmurło

przy udziale prokuratora: Elżbiety Żalikowskiej

po rozpoznaniu w dniach 27.08. i 8.10. 2015 r.

sprawy z wniosku R. G.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 z późn. zm.)

I. Zasadza od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. G. tytułem zadośćuczynienia kwotę 68.000 (sześćdziesiąt osiem tysięcy) złotych.

II. Oddala wniosek w pozostałym zakresie.

III. Zasadza od Skarbu Państwa na rzecz R. G. kwotę 144 (sto czterdzieści cztery) złote tytułem zwrotu poniesionych wydatków.

IV. Kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

Sygn. akt III Ko 159/15

UZASADNIENIE

R. G. złożył wniosek o wznowienie prawomocnego postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 25 sierpnia 2008 roku w sprawie o sygn. akt (...) w związku z uznaniem za sprzeczne z Konstytucją RP ograniczenia wysokości zadośćuczynienia i odszkodowania do kwoty 25.000 zł tj. art. 8 ust. 1 a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, a w dalszej kolejności o uchylenie przedmiotowego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Białymstoku do rozpoznania i w konsekwencji wniósł o zasądzenie kwoty 60.000 zł tytułem odszkodowania i odpowiedniej (bez precyzowania jej wysokości) kwoty tytułem zadośćuczynienia za poniesione przez niego krzywdy w związku z jego bezprawnym uwięzieniem.

Pismem z dnia 29 kwietnia 2015 r. (k. 47) zwrócił się z prośbą o potraktowanie powyższego wniosku jako żądania zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia uzupełniającego, motywowanego względami słuszności na podstawie

art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Na rozprawie w dniu 27.08.2015 r. pełnomocnik wnioskodawcy ostatecznie doprecyzował złożony wniosek żądając zasądzenia dodatkowego odszkodowania we wskazanej wcześniej kwocie oraz zadośćuczynienia nie mniejszego niż 250 % średniego krajowego wynagrodzenia z daty orzekania, za każdy miesiąc pozbawienia wolności. W uzasadnieniu swej decyzji wskazał, iż poprzednio zasądzone odszkodowanie i zadośćuczynienie przyznane było na podstawie przepisów Kodeksu Postępowania Karnego, zaś przepisy ustawy lutowej nakazują brać pod uwagę inne okoliczności przyznania zadośćuczynienia i odszkodowania. Przepisy niniejsze dotyczą bowiem polskich patriotów, których nie wtrącono do więzień omyłkowo, a celowo pozbawiono wolności w glorii prawa. Podkreślił inne poczucie krzywdy przy miarkowaniu zadośćuczynienia w oparciu o przepisy k.p.k., a inne w oparciu o przepisy ustawy lutowej. Nadto powołał się na znacznie wyższe odszkodowania i zadośćuczynienia zasądzone w tego rodzaju sprawach. W ocenie obrońcy są to kwoty pomiędzy 200 a 400 % średniego wynagrodzenia miesięcznego.

Sąd ustalił, co następuje:

R. G. urodził się w dniu (...). W okresie od 15 maja 1980 roku do 14 grudnia 1981 roku pracował w Fabryce (...)S.A. w B.. Jednocześnie był aktywnym działaczem (...), co było powodem jego zwolnienia z pracy w dniu 13 grudnia 1981 r. Informację o powyższym powziął w dniu 14.12.1981 r. Od tego też momentu, obawiając się aresztowania, ukrywał się. Wnioskodawca był wówczas poszukiwany listem gończym, w tym czasie w jego mieszkaniu były częste rewizje, zaś jego rodzinę zastraszano. W dniu 14 stycznia 1982 r. R. G. stawił się na komisariacie Milicji Obywatelskiej i został aresztowany pod zarzutem popełnienia czynu z art. 46 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 13 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. Miał on polegać na tym, że R. G. w dniach 13,14,15 grudnia 1981 r. w B. jako członek (...) w Fabryce (...) nie odstąpił od udziału w działalności związkowej wiedząc, że została ona zawieszona z dniem 13 grudnia 1981 r. w związku z wprowadzeniem stanu wojennego kontynuował tę działalność poprzez kolportowanie ulotek na terenie Zakładu (...) oraz nawoływanie zatrudnionych tam pracowników do podjęcia strajku. Wyrokiem z dnia 6 lutego 1982 roku Sąd Wojewódzki w Białymstoku za popełnienie tego czynu skazał go na karę 3 lat pozbawienia wolności oraz 2 lata pozbawienia praw publicznych. Karę pozbawienia wolności R. G. odbywał do dnia 20 grudnia 1982 roku w Zakładzie Karnym w B., kiedy to w pierwszym udzieleno mu przerwy w karze z uwagi na stan jego zdrowia, a następnie Rada Państwa PRL zastosowała prawo łaski polegające na warunkowym zawieszeniu pozostałej części kary. Zaznaczenia wymaga, że wspomniany stan zdrowia R. G. w chwili udzielenia przerwy w karze był zły. Mężczyzna ów, przed zatrzymaniem cierpiał na przewlekłą chorobę, jaką jest próchnica kości. Chorował też na wyciek z ucha będący prawdopodobnie powikłaniem po wcześniejszych dwukrotnych operacjach laryngologicznych. Pierwsze z ww. schorzeń powodowało, iż miał przyznaną III grupę inwalidzką. Mimo zatem, iż jego izolacja nie zagrażała bezpośrednio jego życiu faktem pozostaje, że ww. wycieku nie udało się zaleczyć w warunkach zakładu karnego. Oczywistym zaś jest, że te schorzenia w ówczesnych realiach odbywania kary pozbawienia wolności powodowały większy rozmiar cierpienia, niżli u osoby zdrowej. Pomimo zwolnienia R. G. był nadal szykanowany przez organy ścigania. Z uwagi na pozbawienia praw publicznych pozostawał bez pracy i tym samym bez środków do życia, mimo iż miał na utrzymaniu żonę i małoletnie dziecko. W dniu 11 października 1983 r. pod naciskiem organów ścigania został zmuszony do wyjazdu wraz z rodziną do Australii. Aby dostać paszport musiał zdać mieszkanie. Stracił również depozyt wpłacony na mieszkanie spółdzielcze.

Wyrokiem z dnia 26 kwietnia 1993 roku Sąd Apelacyjny w Białymstoku wznowił postępowanie w sprawie, uchylił wyrok Sądu Wojewódzkiego w Białymstoku z dnia 6 lutego 1982 roku i oskarżonego uniewinnił od popełnienia zarzucanego mu czynu.

O powyższym wyroku R. G. dowiedział się w lipcu 2008 roku. Wówczas też złożył on wniosek o zasądzenie na jego rzecz kwoty 60.000 zł tytułem odszkodowania i 140 000 złotych tytułem zadośćuczynienia na podstawie art. 552 § 1 k.p.k. w związku z wydaniem wyroku przez Sąd Wojewódzki w Białymstoku wyroku skazującego.

Wyrokiem z dnia 25 sierpnia 2008 r. w sprawie o sygn. akt (...) Sąd Okręgowy w Białymstoku zasądził na rzecz wnioskodawcy kwotę 25.000 złotych przyjmując za podstawę prawną rozstrzygnięcia art. 11 ust. 1 ustawy z dnia

23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 13 listopada 2008 roku zmienił podstawę prawną zasadzonej kwoty na art. 552 § 1 k.p.k., zaś w zakresie roszczenia nierozstrzygniętego sprawę przekazano do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w Białymstoku w sprawie o sygn. akt (...) zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. G. kwotę 5.900 złotych z ustawowymi odsetkami w wysokość 13 % w stosunku rocznym od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty. Oddalił wniosek w pozostałym zakresie. Podstawą zasądzonego odszkodowania i zadośćuczynienia był przepis art. 552 § 1 k.p.k. Sąd ustalił wysokość należnego odszkodowania na kwotę 15.900 złotych, zaś kwotę zadośćuczynienia na kwotę 15.000 zł, a następnie odliczył kwotę przyznanych poprzednim wyrokiem 25.000 złotych.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 9 czerwca 2009 r. w sprawie o sygn. akt (...) zmienił wskazane rozstrzygnięcie w ten sposób, że zasądzoną kwotę podwyższył do kwoty 20.900 złotych, uznając bowiem, iż kwota zadośćuczynienia winna być wyższa niż ustalał Sąd Okręgowy i wynosić 30.000 zł.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o następujące dowody: dokumenty ze sprawy o sygn. akt (...), w tym świadectwo zwolnienia (k.4-5), wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 26 kwietnia 1993 r. (k.15-17), kserokopii paszportu R. G. (k.18-19), zaświadczenia z Fabryki (...) (k.20), wypisy z akt IPN (k.22–26, 27-64, 65-66), kserokopii akt paszportowych (k.67-89), kserokopii akt sprawy karnej (k.90-159, 160-398), odpisy wyroków (k. 403,425,429,438,462).

Sąd zważył, co następuje:

W ocenie Sądu wniosek pełnomocnika R. G. o odszkodowanie nie jest zasadny. Na uwzględnienie natomiast zasługiwał, aczkolwiek jedynie w części, wniosek odnośnie zadośćuczynienia.

Na wstępie należy zauważyć, że mimo uprzednich rozstrzygnięć w zakresie odszkodowania i zadośćuczynienia, wydanych względem R. G., sąd zobligowany był dokonać oceny, czy mimo to nie jest zasadnym uwzględnienie tych roszczeń. Sąd w niniejszym składzie bowiem akceptuje pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w postanowieniach z dnia 26 lutego 2015r. (sygn. akt III KK 13/15, Lex nr 1646386) i z dnia 27 sierpnia 2015 r. (sygn. akt III KK 265/15, Lex nr 1771713), iż treść przepisu art. 8 ust. 4 ustawy z 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego stanowi odstępstwo od zasady res iudicata. Podstawą materialnoprawną uzupełniających żądań wnioskodawcy są przepisy ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Zgodnie z art. 8 ust 1 te same ustawy osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia albo decyzji. Jednakże w myśl art. 8 ust. 4 powołanej ustawy przepis ust. 1 nie ma zastosowania, jeżeli w wyniku rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania prawomocnie zasądzono odszkodowanie, chyba że za jego zastosowaniem przemawiają względy słuszności.

Zawarty w postanowieniu Sądu Najwyższego, z dnia 26 lutego 2015 r. pogląd iż w sytuacji, gdy kwota uprzednio zasądzonego odszkodowania jest rażąco niska wręcz symboliczna, a zadośćuczynienie niesatysfakcjonujące, osoba represjonowana ma prawo wystąpienia z roszczeniem uzupełniającym na podstawie art. 8 ust. 4 ustawy lutowej. Sąd Najwyższy podkreślił odmienną przesłankę zasądzania odszkodowania i zadośćuczynienia za bezprawne pozbawienie wolności na podstawie art. 552 k.p.k. względem ustawy lutowej. W ocenie Sądu Najwyższego, dopiero ustawa lutowa uwzględnia przesłanki działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. W drugim z cytowanych judykatów podkreślona została konieczność merytorycznego rozpoznania wniosku w takiej sytuacji. Przy czym jeśli względy słuszności nie przemawiają za uwzględnieniem uzupełniającego roszczenia, wniosek taki podlega oddaleniu.

Mając zatem na uwadze, iż podstawą tymczasowego aresztowania a następnie skazania R. G. było wprowadzenie stanu wojennego w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce z uwagi na jego wcześniejszą działalność niepodległościową Sąd uznał za zasadne rozpatrzenie wniosku o uzupełniające odszkodowanie i zadośćuczynienie.

Oceniając jednakże wysokość uprzednio zasądzonego odszkodowania wskazać należy, iż wniosek R. G. w tym zakresie żadną miarą nie może zostać uznany za słuszny. Ustalone i zasądzone wyrokami Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 23 sierpnia 2008 r. (sygn. akt (...)) i z dnia 9 marca 2015r. (sygn. akt (...)) odszkodowanie w łącznej kwocie 15.900 zł, nie tylko nie jest rażąco niskie, czy symboliczne, ale stanowczo można je określić jako w całości wyrównujące szkodę majątkową, jaką poniósł R. G. w związku z pozbawieniem go wolności i wydaniem wobec niego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Białymstoku z dnia 6 lutego 1982 r. Przekonuje o tym analiza akt sprawy o sygn. (...), jak też dokładne wyliczenia, jakie zawarł sąd w pisemnych motywach swego wyroku. W tym zakresie Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 9 czerwca 2009 r. o sygn. akt (...) potwierdził słuszność dokonanych ustaleń sądu a quo podkreślając, że zasądzenie wyższej kwoty byłoby nieuprawnionym wzbogaceniem R. G.. Dlatego też należało uznać, iż w tej części za zasądzeniem odszkodowania nie przemawiają względy słuszności. To zaś skutkowało oddaleniem wniosku w tym zakresie.

Zgola odmiennie kształtowała się ocena przedmiotowego wniosku w zakresie żądania dodatkowego zadośćuczynienia. Zadośćuczynienie ma stanowić rekompensatę za szkodę niemajątkową, a zatem za wszelkie cierpienia fizyczne i psychiczne doznane przez pokrzywdzonego. Zadośćuczynienie pełni kompensacyjny charakter. Przyznana kwota nie usunie bowiem doznanej szkody niematerialnej, ale może częściowo złagodzić doznane cierpienia.

Oceniając rozmiar krzywdy R. G. jako znaczny sąd miał na uwadze, że wymieniony w okresie od 14 stycznia 1982 r. do 20 grudnia 1982 r. był pozbawiony wolności. Został zwolniony po 11 miesiącach izolacji z uwagi na stan zdrowia. Negatywne przeżycia związane z pozbawieniem wolności wynikające z izolacji, związane chociażby z koniecznością dostosowania się do realiów życia w więzieniu, rozłąką z żoną i małoletnim wówczas dzieckiem są niewątpliwie znaczne. Tym bardziej, iż w trakcie pobytu w areszcie poczucie krzywdy R. G. wzmagały również obawy odnośnie szykanowania jego rodziny przez organy ścigania z uwagi na jego uprzednią działalność niepodległościową. Źródłem bezprawnych decyzji o pozbawieniu R. G. wolności było prowadzenie przez niego w tamtym czasie, wymagającej dużej odwagi, patriotycznej działalności opozycyjnej. Nie sposób pominąć, że w dacie zatrzymania wnioskodawca był bardzo młodym człowiekiem, albowiem miał zaledwie 26 lat, a mimo to poświęcał czas na działalność niepodległościową. Dopiero ustawa lutowa umożliwiła osobom, których pozbawiono wolności w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego dochodzenie swoich roszczeń, przy uwzględnieniu przyczyn tegoż bezprawego pozbawienia wolności. Przepisy Kodeksu Postępowania Karnego, odnoszące się do odszkodowania i zadośćuczynienia ten aspekt przecież pomijają.

Nie bez znaczenia jest okoliczność, że R. G. był więziony bez rzeczywistej podstawy prawnej. Dekret o stanie wojennym z 12.12.1981 r., stanowiący podstawę procedowania i orzekania odnośnie wnioskodawcy, był aktem sprzecznym z normami konstytucyjnymi, nawet w rozumieniu tak odległych od demokratycznych ideałów przepisów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a w więc w najwyższym stopniu bezprawnych (vide: wyrok TK z dnia 16 marca 2011 r. sygn. K 35/08).

Sąd wziął nadto pod uwagę, iż R. G. po zwolnieniu z jednostki penitencjarnej był nadal szykanowany. Zapewne przez pozbawienie praw publicznych czuł się jak obywatel gorszej kategorii. Został zmuszony do wyjazdu z kraju z rodziną z paszportem i biletem „w jedną stronę”.

Analizując wysokość krzywdy Sąd uzupełniająco posiłkował się również kryteriami obiektywnymi - współczesnymi standardami społeczeństwa, aktualnymi warunkami życia i przeciętną stopą życiową ludzi wyłącznie w celu zobrazowania „odpowiedniego” charakteru zasądzonej z tego tytułu kwoty. Uzupełniające stosowanie niniejszych kryteriów zdaniem Sądu nie podważy funkcji kompensacyjnej zadośćuczynienia. Pozwoli zaś nie doprowadzić do nadmiernego wzbogacenia wnioskodawców. Sąd podziela bowiem poglądy wyrażone wielokrotnie w orzecznictwie o możliwości posiłkowania się tymi kryteriami jedynie uzupełniająco w aspekcie urzeczywistnienia zasady

sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP) (vide: Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2011 r. w sprawie o sygn. akt I PK 145/10, OSNP 2012/5-6/66, Lex nr 905761, Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 13 lutego 2013 r. w sprawie o sygn. akt II AKa 25/13, LEX nr 1294736, Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 maja 2004 roku II AKa 138/04).

W ocenie Sądu, oceniając całościowo rozmiar krzywdy wyrządzonej R. G., należało uznać, iż odpowiednim zadośćuczynieniem, jakie całościowo winno zostać zasądzone, jest dwu i pół - krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za miesiąc pozbawienia wolności. W ocenie Sądu suma ta jest odpowiednia do subiektywnego poczucia krzywdy i wywołanego u wnioskodawcy stresu i cierpień związanych z izolacją oraz pozostaje odpowiednia do warunków życia społeczeństwa.

Powyzsza konstatacja prowadzi do kolejnego wniosku o zasadności zasądzenia na rzecz R. G. uzupełniającego zadośćuczynienia. Przypomnieć należy, że wcześniejszymi wyrokami wnioskodawcy zasądzono zadośćuczynienie jedynie w wysokości 30.000 zł, która to kwota pozwala przyjąć, iż zasądzono poniżej wartości jednego miesięcznego przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (95%) za jeden miesiąc pozbawienia wolności (które w 2008 r. wynosiło 3.152,56 zł zgodnie z Obwieszczeniem Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 15 lipca 2008 r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw – M.P z 2008 r. Nr 54 poz. 481)

Uznając zatem zasadność przyznania kwoty ponad dwu i pół razy większej od wcześniej zasądzonej należało stwierdzić, iż dotychczas zasądzona suma zadośćuczynienia jakkolwiek nie jest symboliczna to nie sposób nie nazwać jej rażąco niską.

Uzupełniająco zatem zasądzono kwotę 68.000 zł, która dodatkowo uwzględnia ów nie ujęty we wcześniejszych orzeczeniach aspekt niepodległościowy. Zasądzona kwota stanowi trzydziestoośmiokrotność minimalnego wynagrodzenia (które na dzień orzekania wynosi 1750 zł (Dz. U. z 2014 r. poz. 1220) oraz blisko siedemnastokrotność przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (które wynosiło w 2015 r.-4.066,34 zł zgodnie z Obwieszczeniem Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 16.07.2015 r. M.P. z 2015 r. poz. 642 w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw). Kwota ta jednocześnie nie może być odbierana jako nadmiernie wygórowana.

Z uwagi na powyższą analizę wniosek o zadośćuczynienie ponad kwotę zasądzoną także należało oddalić.

Końcowo wskazać należy, iż Sąd nie podzielił zaprezentowanej w przemowie końcowej argumentacji pełnomocnika wnioskodawcy, iż wyznacznikiem zadośćuczynienia są kwoty zasądzone w innych sprawach. W świetle ugruntowanego orzecznictwa kwoty zadośćuczynienia zasądzone w innych sprawach mogą stanowić jedynie niewiążącą wskazówkę dla sądu rozpoznającego dane roszczenie, natomiast w żadnym stopniu tego sądu nie wiążą (vide: Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2013 r., WA 18/13, LEX nr 1353966). Tym bardziej, iż kwota zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz R. G. nie odbiega znacznie od kwot przyznawanych w podobnych sprawach.

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono na podstawie § 14 ust. 6 w zw. z § 2 ust. 2 w zw. z § 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2002 r., Nr 162, poz. 1348).

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie przepisu art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2014 r. poz.1851).